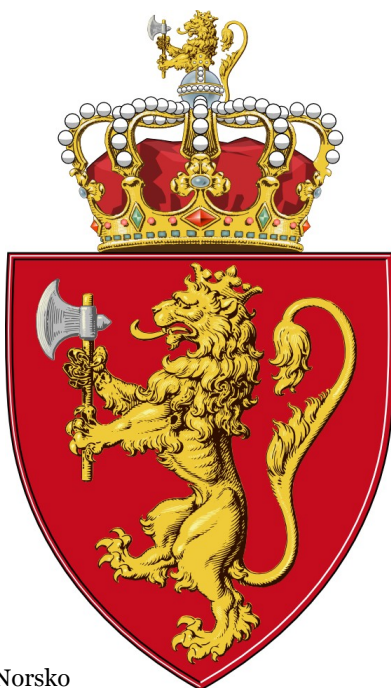

1 Norsko

Norsko (zastarale Norvežsko, v místní jazykové verzi bokmål celým názvem Kongeriket Norge (Norské království), ve verzi nynorsk Kongeriket Noreg, v řeči národnostní menšiny Sámu Norga) je stát ve Skandinávii. Se svou rozlohou 323 758 kilometrů čtverečních zaujímá 8. místo v Evropě. Má zhruba 4,7 mil. obyvatel, z nichž zhruba 5,6 % má zahraniční původ (včetně evropských zemí).¹ Hlavním městem je Oslo se zhruba 875.000 obyvateli. Státním zřízením Norska je unitární stát a parlamentní monarchie. Sousedí se Švédskem na většině jihovýchodní hranice, Finskem a Ruskem na severovýchodě. S Ruskem vede spor o dělící linii teritoriálních vod v Barentsově moři. Pod norskou suverenitu patří rovněž arktické souostroví Svalbard (Špicberky) a ostrov Jan Mayen v blízkosti Islandu. Administrativně dosud patří Norsku také ostrov Bouvetøya v jižním Atlantiku. Země si činí nárok i na Ostrov Petra I. v jižním Pacifiku a teritorium Země královny Maud (Dronning Maud Land) v Antarktidě.

Norsko je převážně hornatá země, nejvyšší hora Galdhøpiggen měří 2469 metrů. V její blízkosti také leží dva norské ledovce Jostedalbreen a Jostunheimen, lákající každý rok tisíce turistů. Na mezinárodní silnici E16, spojující Oslo s Bergenem na západním pobřeží Norska, se nachází nejdelší dopravní tunel na světě (Lærdal, 24,5 km dlouhý).

1 CIA World Factbook: Norsko

2 Dějiny Norska

Prvními obyvateli Norska byli Vikingové, kteří zde žili již od konce doby železné. Růst populace a nedostatek půdy vedl k loupežným výpravám. V 9. století Vikingové osídlili Faerské ostrovy, Orkneje a Island. Roku 985 založili první osady v Grónsku. Jméno dali Norsku zřejmě staří Gótové nebo Dáni a znamenalo v jejich jazyce „cesta na sever“. V historickém záznamu vyprávění vikingského náčelníka Ottara anglickému králi Alfrédovi zhruba v roce 880 n. l. je dnešní území Norska nazýváno Norðvegr. Teprve ve 14. století se začaly používat formy jména země Noreg(h)e, Norrig(h)e, Norg(h)e nebo Norie. Oficiální název Noreg v jazyce nynorsk byl přijat teprve po jazykové reformě z roku 1938, zatímco název Norge v jazykové verzi bokmål je používán zhruba již od roku 1450.

Norsko bylo dlouhou dobu spojeno s Dánskem. Norsko roku 1380 vstoupilo do personální unie s Dánskem. Spolu s ním vstoupilo roku 1397 do Kalmarské unie. Po zániku Kalmarské unie zůstalo Norsko spojeno s Dánskem. Dánsko o Norsko přišlo, protože bojovalo po boku Napoleona proti koalici, ve které bylo Švédsko, a to požadovalo území Norska. Než Norsko vstoupilo do personální unie se Švédskem vyhlásilo roku 1814 svoji nezávislost. Ta nebyla uznána.

Moderní Norsko vzniklo roku 1905 kdy se většina obyvatel rozhodla pro nezávislý stát. Za první světové války bylo Norsko neutrální. V roce 1940 bylo Norsko přepadeno Německem a přes odpor (o významný přístav Narvik na severu bojovali po boku Norů i Britové svou plnou válečnou silou) bylo obsazeno. V Norsku se zmocnil vlády kolaborant Vidkun Quisling. Země byla okupována až do roku 1945. Po válce Norsko vstoupilo do NATO.

3 Geografie

Norsko se rozkládá v severní Evropě na západní straně Skandinávského poloostrova a na mnoha ostrůvcích v Severním moři, Norském moři, Barentsově moři a Severním ledovém oceánu. Pevninskými ostrovy jsou Lofoty a severněji ležící Vesterály. K Norsku také patří ostrov Jan Mayen 70°57' s. š., 08°42' z. d., Špicberky (Svalbard) 78°34' s. š., 18°00' v. d. a Medvědí ostrov 74°26' s. š., 19°00' v. d. a Bouvetův ostrov.

3.1 Pevninská část

Kontinentální část Norska leží mezi 58° s. š. (Lindesneský maják 57°59' s. š., 07°03' v. d.) a sahá až k nejsevernějšímu výběžku pevninské Evropy na Nordkinnu 71°08' s. š., 27°40' v. d.. Místa jsou od sebe vzdálená 1700 km.

Reliéf Norska byl modelován mnoha ledovci, na západním pobřeží jsou četné fjordy, které vznikly zatopením ledovcových údolí. Pobřeží je členité, příkré a fjordové s mnoha drobnými ostrovy a zálivy. K jihovýchodu je pobřeží méně členité a pozvolné, ale přemodelování ledovci je také patrné. Celým Norskem se od jihu táhne Skandinávské pohoří s recentním zaledněním. Nejvyšší horou je Galdhøpiggen s 2469 metry nad mořem. Ve Skandinávském pohoří se nachází největší pevninský evropský ledovec Jostedalbreen.

Podnebí Norska je ovlivněno oceánem, zejména systémem Golfského proudu. Nejvýrazněji se projevuje větev Norského proudu. Jižní oblasti Norska jsou řazeny k mírně teplému, vlhkému podnebí západních pobřeží, v Köppenově klasifikaci podnebí označované Cfb. Nejvíce srážek spadne na podzim. Severně od Ålesundu až k 70° s. š. se táhne podnebný pás, který odpovídá mírně teplému podnebí západních podnebí s chladným létem Cfc. Na východ od Skandinávského pohoří se táhne pás mírně studeného kontinentálního podnebí s chladným létem Dfc. Oblast jižního Skandinávského pohoří je pod vlivem horského podnebí H. Za polárním kruhem panuje podnebí tundry ET.

<i>místo</i>	<i>nadmořská výška (m)</i>	<i>teplota v lednu (°C)</i>	<i>teplota v čer- venci (°C)</i>	<i>teplota v roce (°C)</i>	<i>srážky v roce (mm)</i>
<i>Blindern (Oslo)</i>	94	-4,3	16,4	5,7	763
<i>Florida (Ber- gen)</i>	12	1,3	14,3	7,6	2250
<i>Værnes (Trondheim)</i>	12	-3,4	13,7	5	892
<i>Langnes (Tromsø)</i>	8	-3,8	11,8	2,9	1000

Z tabulky je patrné, že Norsko je srážkově bohaté. Četné a vodné řeky s velkým spádem jsou velkým norským bohatstvím. Říční síť je hustá, neboť se utvářela jen velice krátce. Spádové křivky řek jsou charakteristicky nevyrovnané. Hlavními řekami jsou: Glomma a Gudbrandsdalslågen (Lågen, Vormá), Dramselv, Numedalslågen (Lågen), Otra, Sira, Namsen, Vefsna, Altelev, Tana, Lundeelv, Songa, Kvænna.

V Norsku jsou četná jezera a silně podmačené oblasti. Norsko by mohlo být, podobně jako Finsko, nazýváno „Zemí tisíců jezer“. K největším jezerům patří jezero Mjøsa, Røsvatn, Femunden, Randsfjorden, Tyrifjorden, Snåsavatnet, Tunnsjøen, Limingen, Øyeren a Blåsjø (všechna jezera přesahují 80 km²). Hornindalsvatnet je nejhlubší norské a evropské jezero, jeho hloubka dosahuje 514 metrů.

Půdy jsou v nižších polohách podzolované, ve větších nadmořských výškách Skand jsou půdy slabě vyvinuté. V teplejších částech Norska jsou i luvisoly. Četné je i zastoupení histosolů.

4 Vláda a politika

Norsko je dědičná konstituční monarchie, jejíž oficiální hlavou je král. Současným panovníkem je od roku 1991 král Harald V. (narozen 21. února 1937), po jeho smrti na trůn nastoupí jeho syn Haakon Magnus (nar. 20. července 1973). Moc zákonodárná je v rukou parlamentu – Stortingu, který je volen na čtyři roky. Moc výkonná je v rukou norské vlády v čele s ministerským předsedou.

Král je nejen hlavou Norského království, ale stojí také v čele Norské církve, Vrchním velitelem Norských ozbrojených sil a plní reprezentativní funkce. Vládoucí panovník je také Velmistrem Norského královského řádu svatého Olafa.

Norský parlament sídlí v Oslu. Storting se dělí na Lagting (horní komora) a Odelsting (dolní komora). Počet křesel ve Stortingu se měnil: v roce 1882 měl 114 křesel, v roce 1903 117, v roce 1906 123, v roce 1918 126, v roce 1921 150, v roce 1973 155, v roce 1985 157, v roce 1989 165 a v roce 2005 169 křesel.

4.1 Politické strany

- Norská dělnická strana – Det norske Arbeiderparti (DNA) též Arbeiderpartiet (AP)
- Právce, Norská konzervativní strana – Høyre (H)
- Strana rozvoje – Fremskrittspartiet (FrP)
- Křesťanská lidová strana – Kristelig Folkeparti (KrF)
- Středová strana – Senterpartiet (Sp)
- Socialistická levicová strana – Sosialistisk Venstreparti (SV)
- Levice, Norská liberální strana – Venstre (V)

4.2 Ekologická politika

Norsko má podobně jako další skandinávské země aktivní politiku ochrany životního prostředí. V poslední době zavedla např. zákonné restrikce týkající se rtuti nebo bromovaných zpomalovačů hoření, opatření pro snížení emisí oxidů dusíku nebo o projekt zachycování a skladování oxidu

uhličitého (CCS).² Norsko také navrhlo zařazení hexabromcyclododekanu (HBCD), který se v řadě zemí používá jako bromovaný zpomalovač hoření, na černou listinu perzistentních organických látek regulovaných Stockholmskou úmluvou.³

Spory vyvolává norské rozhodnutí ignorovat zákaz komerčního lovu velryb, který v roce 1986 vyhlásila Mezinárodní velrybářská komise (IWC). Norsko od roku 1993 pravidelně velryby loví a pro rok 2009 úřady vydaly povolení ulovit pro obchodní účely 885 plejtváků malých (*Balaenoptera acutorostrata*), kteří patří mezi ohrožené druhy.⁴

2 Miroslav Šuta: Norsko zakazuje rtuť a chce skladovat CO₂, Odpady, 17. 6. 2008

3 Miroslav Šuta: Stockholmská úmluva: Tucet špinavců dostal 9 nových parťáků, re-spekt.cz, 10. 5. 2009

4 Norsko v příštím roce sníží kvótu pro komerční lov velryb

5 Administrativní dělení

Norsko je rozděleno na 19 krajů (norsky: fylke, pl. fylker), do roku 1918 známých jako amt, pl. amter, a 433 samosprávných obcí (kommune, pl. kommuner). Hlavní město Oslo je považováno za kraj a samosprávné město. V každém kraji je král reprezentován guvernérem (Fylkesmann).

Norskými kraji jsou:

- Akershus
- Aust-Agder
- Buskerud
- Finnmark
- Hedmark
- Hordaland
- Møre og Romsdal
- Nord-Trøndelag
- Nordland
- Oppland
- Oslo
- Rogaland
- Sogn og Fjordane
- Sør-Trøndelag
- Telemark
- Troms
- Vest-Agder
- Vestfold
- Østfold

6 Ekonomika

Norsko je rozvinutý průmyslový stát s výraznou odvětvovou specializací. Významnou roli hraje rybolov, těžba dřeva, těžba ropy a zemního plynu, a dalších nerostných surovin. Především kvůli případnému omezení těžby ropy a rybolovu Norsko opakovaně odmítlo vstup do EU. Norsko je velkým výrobcem poměrně čisté elektrické energie, která se z více než 99 % vyrábí v hydroelektrárnách.

6.1 Před průmyslovou revolucí

Před průmyslovou revolucí bylo norské hospodářství založeno převážně na zemědělství a rybolovu. Norové žili v nedostatku, ale hladomory byly vzácné. Kromě několika úrodných oblastí v Hedemarken a Østfold se zemědělská výroba omezovala na obiloviny – oves, žito a ječmen, a hospodářská zvířata – ovce, kozy, skot, prasata a drůbež. Na některých místech bylo zemědělství doplněno lovem.

V severním Norsku (Finnmarka) žije národnostní menšina Sámové, jejíž příslušníci kočovali a kočují se stády sobů, jiní Sámové soby chovají a věnují se rybolovu. Sámové mají právo používat vlastní jazyk sámegiella, velmi podobný finštině a postavený na roveň norštině.

Rybolov byl podél celého pobřeží drsnou a nebezpečnou prací. Rybí populace byly velice hojné, lovíli se sledi, tresky, platýzi a další spíše chladnomilnější druhy. S příchodem brambor se Norům značně ulevilo.

Hospodářská situace v Norsku nikdy plně neumožnila rozvoj feudálního zemědělství, přestože někteří králové odměňovali půdou své oddané.

Samostatně hospodařící zemědělci měli a stále mají hlavní podíl při obhospodařování půdy.

Na počátku 19. století byla všechna dostupná zemědělská půda zcela zabrána a mnoho rodin pracovalo v nájmu pachtýřů, to se stalo hlavní hybnou silou norské emigrace do Spojených států a Kanady.

Třída obchodníků a úředníků byla v Norsku jen málo vyvinuta. V některých městech, zejména v Bergenu, vzrůstal obchod s různým zbožím. První skutečně zámožní lidé byli mezi lodními přepravci.

6.2 Průmyslová revoluce

Kromě dolů v Kongsbergu a Rørosu přicházela industrializace v podobě prvních textilních továren, které byly v Norsku budovány v polovině 19. století.

První velké průmyslové podniky byly budovány kolem zdrojů vodní energie. Samem Eydem bylo roku 1905 založeno Norsk Hydro a průmyslové společnosti začaly růst na místech jako je Rjukan, Odda a jinde.

V roce 1910 norská průmyslová výroba přesáhla výrobu zemědělskou. Přínos průmyslu byl zjevný, kapitál byl více a více dosažitelný. Byly otvírány manufaktury – mlékárny, továrny na zpracování ryb, papírny, hutě, továrny na zpracování dřeva, atd. Rozvoj průmyslu měnil i politiku, vedl k zakládání bank, které sloužily dalším potřebám průmyslu.

Do průmyslu odcházel velký počet lidí, které již nebyl schopen pojmout zemědělský sektor. Mzdy v průmyslu začaly přesahovat výdělky v zemědělství. V tu dobu začal dlouhodobý trend snižování podílu obdělávané půdy a trend snižování počtu venkovského obyvatelstva. Pracující třída se stávala výrazným fenoménem Norska, měla vlastní čtvrtě, kulturu a politiku.

7 Obsah

1 – Norsko.....	2
2 – Dějiny Norska.....	3
3 – Geografie.....	4
3.1 – Pevninská část.....	4
4 – Vláda a politika.....	6
4.1 – Politické strany.....	6
4.2 – Ekologická politika.....	6
5 – Administrativní dělení.....	8
6 – Ekonomika.....	9
6.1 – Před průmyslovou revolucí.....	9
6.2 – Průmyslová revoluce.....	10